

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:9

Onder redactie van Prof. Dr V. Hepp, Dr K. Schilder, Dr C. Tazelaar en Prof. Dr J. Waterink

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; Dr Henry Boots, Grand Rapids; Dr Job. C. Breen, Amsterdam; Dr K. Fernhout, Vreeland; Prof. Dr F. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr J. W. Marmelstein, Amsterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr J. C. Rullmann, Utrecht; J. Strikwerda, Dokkum; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr J. Veldkamp, Hilversum; E. Visser, Arnhem; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr V. HEPP, Van Broestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f2.50 per jaar.
Advertentieën: 25 ct. p. regel. — Losse nummers f0.15.

INHOUD: Kerstfeest. — Uit de Schrift. Geen plaats (Luk. 2: 7). — Kerkelijk Leven. Synode-indrukken XXXI (slot). — Geestelijke Adviezen: Overtreding van de Arbeidswet. — Literatuur en Kunst: Wilma, Moeder Stienke. — Pop. Wet. Schetsen: Gisbertus Voetius XI. — Opvoeding en Onderwijs: „Een drievoudig Verbond”. — Perschoon. — Boekbespreking. — Kerknieuws. — Advertentieën. — enz.

KERSTFEEST.

Kerstfeestvieren vraagt van den vrome iets geweligs.

Het is voor hem meer dan moeilijk.

Moeilijker dan Paasch-, Hemelvaarts- en Pinksterfeest houden.

Daarin verschilt hij juist van den wereldling.

Voor dezen heeft Kerstmis meer dan een der andere Christelijke feesten.

Hij kan het in het vieren daarvan ver brengen.

Ook al rekent hij het jaargetijde, dat als vanzelf tot huiselijke gezelligheid noodt, ook al doet hij van den Kerstboom met zijn sprookjesachtige lichtjes afstand, ook al ziet hij van de bijfiguren in den Kerstnacht af, zoo spreekt toch het Christuskindeke alleen hem reeds toe.

Hij heeft hier Christus voor zich in Zijn passiviteit.

Dat Christuskindeke laat Zich door hem in de gedachten in de armen nemen, het laat Zich toelachen en toezingen, het laat Zich hulpeloos wegdragen, het verzet Zich niet, maar straalt van aanbiddelijkheid. Het hart van den meest robuste kan er week bij worden.

Maar voor Christus in Zijn volle aktiviteit, in Zijn opstanding, in Zijn hemelvaart, in Zijn uitgaan van den Geest is hij bang. Hij neemt voor Hem de vlucht in de negatie. Hij wil dien Mensch niet kennen. Christus' aktie werkt in hem reaktie.

Bij den christen echter doet een tegengesteld gevoel zich gelden.

Hij weet tegenover Christus in Zijn passiviteit bijna geen raad.

De verzezen Christus spreekt. Hij doet het zegenwoord horen: vrede zij u. En de christen kan volstaan met het stamelen van een „Rabbouni!” of een „mijn Heere en mijn God!”

Maar het Christuskindeke zwijgt. Bij Zijn kribbe moeten de herders spreken. In Zijn tijdelijke woning te Bethlehem moeten de Oostersche Wijzen spreken. In den geest opgetrokken naar het Davidstedeke moet hij spreken. Doch wat zult gij spreken? Welke woorden kunnen uitdrukken, wat gij in Hem bezit? Als Christus passief is, voelt gij u nog passiever.

Christus in de glorie van Zijn opstanding werpt u als ter aarde neer. Zijn Majesteit brengt u spontaan tot aanbidding. Maar wat voor majesteit schouwt gij in den geboren Christus? Hij lijkt een kindeke als alle andere. Hij overweldigt u niet. Zijn verschijning zelf buigt uw knieën niet. En toch, de Magiers aanbaden Hem. Datzelfde wordt ook van u verwacht. De drang tot aanbidding moet bij u geheel van binnen uit komen.

Van den opgestanen Heiland kunt gij niets dan ontvangen. Geen nardusflesch wordt voor Hem meer opengedrukt. Geen rok voor Hem geweven. Hij schenkt alleen. Maar aan den geboren Christus moet gij iets brengen. De Wijzen deden hun kisten met kostbaarheden open. Zij offerden Hem hun goud, wierook en mirre. Ook gij moogt niet ledig naar Bethlehem gaan. Het kostelijkste, wat gij hebt, is voor Hem niet te goed. Maar wat bezit gij voor kostelijks?

Christus in Zijn passiviteit te huldigen, hoe moet dat geschieden?

Zeker, gij kunt den aktieven van den passieven Christus niet scheiden.

Als kinderen van den nieuwen dag kunt gij in het geloof niet naar Bethlehem gaan, zonder Golgotha aan te doen en den grafspelonk in Arimathea's hof te bezoeken en van den top van den Olijfberg naar den hemel te staren.

Doch zal het Kerstfeest zich voor u onderschei-

den van het Paaschfeest, dan zult gij u daarop toch moeten bezinnen, neen moeten verliezen in Christus' passiviteit.

Is dat niet iets geweligs?

Ligt dat niet boven het bereik van het gemiddelde geloof?

Doet dat u niet verlegen vragen: wie kan zoo Kerstfeest vieren?

Daarbij komt nog dit.

De discipelen gingen den Paaschdag tegemoet met twijfel, met ongeloof in het hart. De belofte der verrijzenis brandde hun niet in de ziel. Zij verwachtten het Paaschfeest niet. En toen het geschied was, konden zij het nog niet aannemen. Maar de Opgestane kwam hun zwakheid te hulp. Hij verloor hen van hun bezwaren. Hij deed in hen de morgenster opgaan.

Bij de kribbe echter leest gij van twijfel niets. De herders waren niet teleurgesteld toen zij daar een voor het oog gewonnen zuigeling vonden. De Wijzen aarzelden niet om in een omgeving den geboren Koning onwaardig zich neder te buigen. Maria schreide geen tranen, omdat zij meende zich te hebben vergist. Zij allen stonden daar zoo heerlijk in ongeschokt geloof.

Dat eerste Kerstfeest is maatstaf voor alle volgende.

Wie met het heilig Kind Jezus in geestelijke gemeenschap wil treden, moet Zijn ster hebben gezien, de profetie van Bethlehem Efrata onvoorwaardelijk hebben geloofd, door het Engelenlied in zalige vervoering zijn geraakt, de vertroosting Israels godvruchtig hebben ingewacht.

Wie waarlijk Kerstfeest wil vieren, moet door de openbaring Gods zijn overweldigd, door de belofte zijn gegrepen.

In hem mag het geloof niet sluimeren, maar het moet in spanning zijn.

En zoudt gij in den Kerstnacht ook geloovig kunnen waken, terwijl uw Jezus slaapt?

Vraagt het Kerstfeest van u niet iets, dat bijna bovenmenselijk moet worden genoemd?

Doch ziet, als Christus daar voor u ligt in Zijn passiviteit, gedenkt er dan aan, dat achter die passiviteit werkt de hoogste aktiviteit.

Dit is niet alleen het mysterie der godzaligheid, dat het woord, dat zuiver geestelijk is, vleesch is geworden.

Maar evenzeer, dat het Woord, dat een volheid is van goddelijke aktiviteit, vleesch is geworden.

Vroeger verdiepte men er zich in.

Het geheimenis van de zelfvernietiging, van de zelfontlediging van den Middelaar liet de geesten niet los.

Men maakte er zich warm over.

Het werd zelfs een onderwerp van twist.

Op zichzelf is dit jammer.

Doch tegenwoordig stelt de christenheid er over het gemeen geen belang meer in.

Zij vindt het het twisten niet waard.

Dat valt onvergelyklijk meer te bejammern. Want dan ontgaat u het eigenlijke werk Gods in den Kerstnacht: de aktiviteit van Gods Zoon in de passiviteit van Zijn menselijke natuur.

Dat is een werk geweldigder dan de schepping van hemel en aarde.

Dat is al uw denken, al uw danken eeuwig waardig.

Dat geweldige moet gij op het Kerstfeest met uw ziel even aanraken, anders verliest het voor u het karakter van feest.

Daarin ligt het plaatsbepalende van Christus' roeping.

Men spreekt gewoonlijk slechts van Jezus' plaatsbepalend lijden.

Maar gij moet ook iets trachten te vatten van Jezus' plaatsbepalend leven.

Hij werd passief, omdat gij tegenover uw God geen passieve houding wildet aannemen.

Eerst als Christus in u wordt geboren, wordt gij passief.

Dat is de vrucht van het Kerstfeest.

En gelijk Christus passief werd om een aktiviteit te ontwikkelen, zooals nooit op-aarde is aanschouwd, zoo is dit de betekenis van de Kerst-historie voor u, dat gij eerst uw booze werkzaamheid varen laat, passief wordt voor uw God als een kind in de wieg, om straks voor Zijn aangezicht heen te gaan met ontplooiing van alle kracht.

Gij moet eerst willen ontvangen, om daarna te geven.

Christus is niet altijd kind gebleven.

Gij moogt niet altijd een passieve houding bewaren.

Maar het passieve moet het uitgangspunt van uw leven als nieuwgeboren kindeke zijn.

En als gij uzelf in aktiviteit voorbij loopt, moet gij steeds weer naar het passieve terug.

Het Kerstfeest doet voor u nooit zijn betekenis in. In deze dagen zal men alom weer roepen om vrede, niet om schijnvrede, maar om echten vrede.

De een zal den ander verwijten, dat hij den vrede niet wil.

Doch men wenscht door menschelijke doening den vrede te herstellen.

Vrede echter kan men alleen ontvangen.

Vrede moet nederdalen.

Vrede moet uitgestort worden door den Vrede-vorst.

Het geweldige van het Kerstfeest wordt alleen dan doorleefd, wanneer gij, al is het slechts enkele minuten, bij de kribbe knielt, uw ziel door genade stil zet, passief en zoo aan het beeld van het Christuskindeke gelijkvormig wordt.

HEPP.

Rectificatie. In het hoofdartikel van verleden week, 1e kolom, regel 25 v. o. staat: „God bedacht”. Lees: „God belacht”. — Regel 5 v. o. staat: „een uitkomst van vergelijking”. Lees: „geen uitkomst van vergelijking”. — 3e kolom, regel 12 v. o. staat: „Cirkelloop”. Lees: „cirkelloop”.

UIT DE SCHRIFT.

Geen plaats.

(Kerstmis).

... omdat voor henieden geen plaats was in de herberg.

Luk. 2: 7.

't Is zoo vol in Bethlehem. Zelfs de herberg heeft geen voet grond vrij. In het open middenvak staan de rijdieren aan palen gebonden.

Onder de overdekte galerijen, langs de kanten, slapen de moede vreemdelingen, dicht op elkaar, de eene slaapmat vlak tegen de andere aangespreid.

Telkens is er nog een bijgekomen en moest er opgeschikt worden.

Maar nu is het ook uit.

De deurwachter heeft de poort gesloten.

Hij heeft strikte orders.

Niemand meer binnenlaten! En niets meer!

Geen mensch. Geen kameel. Zelfs het rankste ezeltje niet meer.

Zijn ze er nu allen, die in Bethlehem beschreven moeten worden? Nog niet.

De avond gaat dalen.

Daar komen nog een paar povere jonge menschen aan. Man en vrouw. Zij op een rijzel, hij er naast loopend, moeizaam het heuvelig pad op.

Wat zien ze er moe en bestoven uit.

Geen wonder, ze komen drie dagreizen ver.

Gezegend zijn de omstandigheden der jeugdige vrouw, maar wie zou ze hier en nu gezegend noemen, wie haar zelfs roemen als begenadigde, deze bruid van Jozef, den timmerman uit Nazareth?

Toch is zij het. Want zij heeft dezen bezwaren-den tocht in het geloof ondernomen.

Het kind, dat zij draagt onder het hart, is van den H. Geest ontvangen. Een zoon zal haar geboren worden, en deze zal groot zijn, en de Zoon des Allerhoogsten genoemd worden.

Door de kracht des H. Geestes is zij mede opgetogen naar Bethleem. Zal Maria niet weten, dat haar zoon hier geboren moet worden?

Zou zij, in de maanden die achter haar liggen, niet biddend de aloude profetieën onderzocht hebben?

Al is ze moe en afgetoofd, haar hart klopt opgewekt als zij de witte huizenblokken van Bethleem tegen de groene glooiing ziet liggen.

Daar zal het zijn.

Zullen de ouden van dagen haar verbeiden?

Zal de Engel Gods, die haar huis wist te vinden, voor haar zoon de eerste rustplaats hebben gespreid?

Ach, wat moet het toch voor Maria geweest zijn, die twee woorden overal te hooren, die met haar geloof zoo in tegenspraak waren: geen plaats!

Geen plaats.

Alles vol.

Met barsche stem roept de bewaker van de karavansera het hun toe: geen plaats!

Zij kloppen aan particuliere huizen: geen plaats. Zij zoeken in noodverblijven: geen plaats. Zij vragen hier en daar, overal. En altijd weer is het antwoord, van den een op gemelijken toon, van den ander ongeduldig, van een derde vriendelijk, meelijdend zelfs, maar toch steeds: geen plaats.

En dan geen woord Gods tot Maria om te zeggen: houd moed, gezegende, begunadigde, God zal plaats maken.

Voor de herdere komen de engelen.

Voor de wijzen schijnt de ster.

Om ze te brengen tot de kribbe.

Maar voor de moeder des Heeren geen enkele aanwijzing, geen woord, geen wenk, geen licht van den hemel.

Geen plaats.

Geen plaats voor Jezus. Bethleem heeft genoeg aan zichzelf, aan eigen familie, aan de vreugd om vroegere kennissen terug te zien, oude verwanten, en aan de gesprekken over de dingen van beneden. Jezus heeft het niet nodig.

Is dit geen duidelijk bewijs, dat wij den Verlosser niet gezocht hebben, en ook niet tot hem gekomen zijn, maar dat Hij gekomen is tot ons?

Maar is dat Bethleem ook geen treffend beeld van het zondaarshart?

Daar hart was ook eenmaal een Koningsresidentie, want de Heere voorde er heerschappij.

Maar de troon is omgeworpen. Het is buiten verwachting. Vreemden heerschen er. 't Wordt er alles beschreven voor de aarde. Machten der duisternis regeren. De troon van den Satan staat er opgericht.

Alleen de H. Geest kan er het wonder van den Christus inbrengen, er hem doen geboren worden.

Er is geen plaats.

Ons natuurlijk hart is even vol als Bethleem destijds. Vol zonde, boos begeeren, ijdel verlangen, vol haren en lasten, vol Gode-vijandige gedachten en plannen.

Geen plaats!

Maria kon geen plaats bereiden in Bethleem. Jozef evenmin.

Zij kennen het ook niet in ons hart. Evenmin als wij het zelf kunnen.

Dat kan God alleen.

Dat heeft Hij gedaan.

In Bethleem. In de kribbe.

Want als God Zijn Zoon aan de wereld geeft uit liefde, en die hatende wereld heeft geen plaats om dat genadegeschenk te aanvaarden, dan maakt God plaats. En ook dat plaats maken is bewijs van Zijn groote liefde.

Al roept dan heel de wereld: geen plaats, de Heere gaat door.

Hij maakt plaats.

In het koude Bethleem, dat hem niet verbeidt. In het kille zondaarshart, dat hem niet zoekt. Toen. En nu.

Is er in uw ziel, in uw leven, in uw denken, in uw arbeid, in uw wetenschap in uw kunst, in uw gezin, in uw kring plaats gemaakt voor Jezus?

Zoo, dat de kribbe in het middelpunt staat.

Zoo, dat Christus de leegheid vervult.

Zoo, dat ge uit Zijne volheid ontvangt genade voor genade.

Zoo, dat ge Kerstfeest kunt vieren?.

F. C. M.

KERKELIJK LEVEN.

Synode-Indrukken.

XXXI (Slot.)

Gravamen Dr Van Leeuwen ongegrond verklaard.

Deze eer mag aan Dr Van Leeuwen niet onthouden, dat hij tenminste getracht heeft voor zijn afwijkend gevoelen argumenten bij te brengen.

Terwijl andere bezwaarden vaak niets onbeproefd lieten, om de gerezen kwestie naar de sfeer van het abstracte over te brengen, met mogelijkheden te opereeren, waarvoor zij geen basis wisten te vinden, op „Oostersch licht“ wezen, dat zij naar eigen bekentenis zelf niet zagen en zodoende de

ontwikkeling van hun bezwaren een redeneeren in de ruimte werd, deed Dr Van Leeuwen althans zijn best concreet te blijven.

Onder al de bezwaarschriften was dan ook het zijne het eenige, dat den naam van gravamen kon dragen.

De Synode heeft dit dan ook op zijn waarde geschat.

De aandacht, welke er aan besteed is, het breede rapport, dat over deze zaak is opgesteld, bewijzen dit reeds.

Dit gravamen was dan ook de eigenlijke reden, waarom de Synode voor de laatste maal samenkwam.

Het was de pièce de résistance.

Aan de deugdelijke voorbereiding van de Commissie, waarvan Prof. Dr G. Ch. Aalders rapporteur was, viel het dan ook te danken, dat de Synode dit gravamen betrekkelijk spoedig kon afwerken.

Niet, dat de Synode het als een hamerstuk behandelde.

Integendeel.

Tevoren was het rapport reeds aan de Synodeleden toegezonden.

Deze kwamen met hun opmerkingen ter vergadering.

Het bleek, dat zij de argumenten thuis rustig hadden overwogen.

Voorstellen tot wijziging bleven dan ook niet uit.

Maar met den opzet en de strekking van het rapport konden allen zich aanstands vereenigen.

Opnieuw een teken, dat „de geest van Assen“ een geest van eendracht, van principieele eenheid was.

En de opmerkingen, welke gemaakt werden, waren geenszins van principieelen aard.

Ook maakten zij geen ingrijpende wijzigingen noodzakelijk.

De voorbereiding bleek uitnemend te zijn geweest.

En wat nu de gronden aangaat, door het gravamen tegen de toepassing der belijdenis door de Synode van Assen aangevoerd, met alle waardeering voor de zorg hiernaar besteed, wettigden zij de conclusie: indien men geen andere argumenten tegen de beslissing der Synode inzake de slang en haar spreken kan vinden, wat staan dan zij, die hierover bezwaard zijn, schromelijk zwak!

Het bezwaar tegen den term „klaarlijklijk“ berustte op een niet recht begripen van dit woord. Dr Van Leeuwen vatte het op als „wat op den eersten indruk waar schijnt“. Dit gaat natuurlijk tegen het Nederlandsche taalgebruik. De Synode attendeerde er terecht op, dat „klaarlijklijk“ niets anders is dan wat „klaar blijkt“.

Voorts zocht Dr Van Leeuwen de kracht van zijn argumentatie tegen de klaarlijklijke bedoeling op dit punt in exegetische uiteenzettingen.

Men zou kunnen vragen of de Synode daarop wel had moeten ingaan.

Immers, wat naar de klaarlijklijkheid vaststaat is nooit door eenige exegese omver te werpen.

In deze redeneering schuilt iets waars.

Evenwel mocht de Synode niet met een enkele afwijzing volstaan.

Dan zou zij zich al te gemakkelijk van de bezwaren hebben afgemaakt.

Neen, zij had juist aan te toonen, dat de exegetische argumenten niet bij machte waren op de klaarlijklijkheid ook maar iets af te dingen.

Daartoe moest zij die argumenten exegetisch wegeen.

Dat heeft zij dan ook gedaan met de nauwgezetheid, welke haar van het begin af heeft gekenmerkt.

Zij heeft zoowel op het verkeerde in de exegetische uiteenzettingen zelf gewezen, als ook op het ontbreken van al wat logisch dwingend kon heeten om de klaarlijklijke bedoeling los te laten.

Zij ging soms zóo ver, dat zij voor een oogenblik eens onderstelde, dat de verkeerde exegese de juiste was. Maar dan nog, zoo luidde haar klemmend betoog, kan daaruit niet de gevolgtrekking gemaakt, waartoe zij in uw gravamen zij gekomen.

Om eens een staaltje te noemen, tot wat voor soort van exegese men geraakt, als men de klaarlijklijkheid in het onderhavige geval prijsgeeft.

Dr Van Leeuwen gaat er van uit, dat in Gen. 3:1 „De plang nu was het listigste onder al het gedierte des velds, dat de Heere God gemaakt had“ listig per se een ongunstige beteekenis moet hebben. Dat hetzelfde woord in de Schrift soms ook een gunstigen zin heeft, kan hij niet ontkennen. Maar hier moet het volgens hem in ongunstigen zin worden verstaan. Hij leidt dat af uit het verband. Maar die afleiding is allesbehalve klemmend.

Listig in ongunstigen zin, zoo vervolgt hij zijn redeneering, kan de slang in den staat der rechtvaardigheid niet geweest zijn. Derhalve kan de slang hier niet de slang beteekenen. Het moet de naam zijn voor Satan.

Maar hoe maakt hij het dan met het vervolg van dit vers? Vervangen wij voor het gemak „slang“ nu eens door „Satan“, dan krijgt men: De Satan nu was het listigste onder al het gedierte des velds, dat de Heere God gemaakt had. Behoorde dus Satan tot de veldieren? Indien men konse-

kwent was, moest men die stelling aandurven. Doch daarvoor deinst Dr Van Leeuwen terug.

Neen, aldus Dr Van Leeuwen, maar „gedierte des velds“ moet zij hier beschouwen als een aanduiding van „alle andere levende wezens“.

Op die wijze kan men natuurlijk van een tekst maken wat men zelf wil.

Begint men eenmaal, met terzijdestelling van de klaarlijklijke bedoeling der Schrift, te allegoriseeren, dan komt er geen eind aan.

Nu is de zoogenaamde „Oergeschiedenis“ aan de beurt, dan weer een ander Schriftdeel.

Ten slotte leest men uit de Schrift, wat men er zelf uit wil lezen.

Dan is de Schrift geen openbaring meer, maar een zuij met hieroglyphen, waarvan niemand den sleutel heeft en welke ieder verklaart naar eigen believen.

De Schrift is geen openbaring meer, maar een rebus, waarover ieder zijn eigen oplossing ten beste geeft.

De Schrift dient niet meer om Gods gedachten te openbaren, doch te verbergen en aan de menschelijke gedachten vrij spel te geven.

Dr Van Leeuwen werkt ook sterk met oud-Oostersche voorstellingen en oud-Oostersche parallelen b.v. met de Adapamythe.

Maar blijkbaar heeft hij nog niet gepoogd streng te doordenken, hoe die parallelen van Gereformeerd standpunt kunnen worden verklaard.

Hij heeft zich niet genoeg aan den invloed der godsdiensthistorische school kunnen onttrekken.

Wij beweren daarmee niet, dat hij op en top „Religionsgeschiedter“ is.

Hij tracht eenigszins het verschil aan te geven tusschen het godsdiensthistorisch standpunt en het zijne.

Doch het Gereformeerd principe komt daarbij nog altijd in het gedrang.

Het rapport constateert dan ook, dat er „onzekerheid bestaat of aan de onfeilbaarheid der Schrift en dus ook aan de volstrekte historische betrouwbaarheid der door haar geboden verhalen door hem (Dr Van Leeuwen) niet wordt tekort gedaan“.

Een ernstige uitspraak voorzeker!

Een niet minder ernstig oordeel wordt over een andere manier van argumenteeren, door Dr Van Leeuwen toegepast, geveld. „De poging van Dr Van Leeuwen om te redeneeren uit de ondenkbaarheid van wat volgens het getuigenis der Schrift zelf eenvoudig een feit is, moet dus zoo bevestigd mogelijk als rationalistisch worden afgewezen.“

Helaas geldt dat niet alleen van Dr Van Leeuwen. Ook op sommige schismatische broederen is dat van toepassing.

Zij schijnen sterk te toornen tegen het intellektualisme (sterker dan wij kunnen zij het bijna niet doen), maar zij geven zich gewonnen aan het rationalisme, zij het dan ook een rationalisme in gematigden vorm.

De Synode heeft gelukkig dit gevaar ingezien. Profeten hadden wel voorspeld, dat de Synode als het gravamen van Dr Van Leeuwen in behandeling kwam, de slang „cadeau zou geven“.

Maar deze profeten hebben zich, gelijk zoo dikwijls, ook ditmaal in Assen vergist.

Had echter de Synode nog langer geduurd, zoo zouden zij hun profetenmantel stellig niet aan den kapstok hebben gehangen.

De profetie behoort tegenwoordig ook al tot de sport!

Thans heeft de Classis-Bolsward de zaak-Van Leeuwen af te wikkelen.

Moge het haar gelukken Dr Van Leeuwen verder te overtuigen.

In zijn laatste artikel in „Gereformeerd Theologisch Tijdschrift“, dat de Redactie noopte tot de verklaring, dat zij er ernstige bedenking tegen heeft, handhaaft hij nog altijd zijn rationalistische zienswijze.

Toch blijven wij tot dat het tegendeel blijkt, op een goede uitkomst hopen.

Evenwel zou de schade, welke zijn gravamen, door hem als brochure gepubliceerd en alzoo gepropageerd, daarmee niet zijn afgewend.

Een man als Dr Van den Brink kwam er voor uit, dat deze brochure van Dr Van Leeuwen zijn gedachten in andere richting had geleid.

Het rationalisme is dan ook de worm, welke aan de schismatische kerken knaagt.

Dat dient bij het ijveren voor hereeniging wel te worden overdacht.

Van hereeniging kan noch mag iets komen, zolang dat rationalisme niet is afgezworen.

Want Calvinisme en rationalisme verdragen elkander niet.

Offers der dankbaarheid.

Aan smaad heeft het de Synode niet ontkomen. Maar evenmin aan dankbaarheid.

Als de steenen onzer kerkgebouwen spreken konden, zouden zij daarvan treffend getuigenis geven.

En als daarbij de wanden van het bidvertrek tot echo's werden, zou men inderdaad vermoenen als een stem van vele wateren.

Enkelde hadden behoefte hun dankbaarheid ook in geldelijke offers aan de Synode te toonen.

Sche was v
Op
der Sy
Allo
Geer
gereloc
Dus
Maar
noch
De
aanvaa
En a
dankba
Het
Me
in ord
Heb
tienduiz
kwam

Op d
bruikel
In al
woon.
In de
een tot
Ik w
fotograf
Maar
daaraan
Daar
Doch
maken.
Hoew
menig l
van me
Zelfs
waren v
Wel
nog bez
Maar
Want
nam bij
Het k
Trouw
beeld ge
Ook i
Dordt.
Prijkt
menig k
idee nie
plaats
De te
Zelf z
Maar
kers, die
De na
mentel.
Het s
adverten
Dan k

De Sy
woon, d
De vo
De laa
De Pri
Hij ha
gesproket
Moost
Men le
zelf.
Het wa
Schuld
heide kw
woord.
Bevindi
woord, w
„Wij zi
roeping e
hebben v
liefde ge
meenscha
hand en n
van deze
De Heere
door onze
en Zijn gr
verbeerlijk

Overtredin

Een on
werkgever
treedt reg
den dagelij
van 8 ure
scientie te
hij een or
venlied al
overschrijd
kan hij de